

DOI: 10.15407/kraieznavstvo2024.02.157

УДК 908-051Голиш (477.46)(045)

Олександр Лисенко (м. Київ)

доктор історичних наук, професор,
член-кореспондент НАН України,
завідувач відділу воєнно-історичних досліджень
Інституту історії України НАН України
E-mail: ukr2ww@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

Олександр Перехрест (м. Черкаси)

доктор історичних наук, професор кафедри
всесвітньої історії та міжнародних відносин
Черкаського національного університету
імені Богдана Хмельницького
E-mail: kaf.vsesvit@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8606-4213>

Невтомний трудівник краєзнавчої ниви (до 75-річчя Григорія Голиша)

Статтю присвячено відомому краєзнавцю й освітянину, кандидату історичних наук, доценту, директору наукової бібліотеки імені М. Максимовича Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, почесному краєзнавцю України Григорію Михайловичу Голишу (з нагоди 75-річчя від дня народження). Висвітлено його різногранну життєдіяльність, яка пов'язана з розвитком національної освіти та краєзнавчим рухом.

Акцентовано увагу на аналізі його творчого доробку із краєзнавства, який репрезентований як окремими виданнями (монографіями, науково-популярними книгами, довідковою літературою), так і чисельними статтями в наукових та медійних часописах. Схарактеризовано внесок краєзнавця у пам'яткотворчу роботу, музейництво, розкрито напрями його організаторської й громадської діяльності. Подано відомості про нагороди ювіляра за його заслуги в освітній діяльності та краєзнавчому русі.

Ключові слова: Г. Голиш, краєзнавство, краєзнавець, краєзнавчі дослідження, пам'яткотворча робота, музейництво, громадська діяльність, освіта, наука.

Oleksandr Lysenko (Kyiv)

doctor of historical sciences, professor,
Corresponding member of the National
Academy of Sciences of Ukraine, Head
of the Department of Military Historical
Research Institute of the History of Ukraine
of the National Academy of Sciences of Ukraine
E-mail: ukr2ww@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4003-6433>

Oleksandr Perekhrest (Cherkasy)

doctor of historical sciences, professor of the
department world history and international
relations Cherkasy National University
named after Bohdan Khmelnytskyi
E-mail: kaf.vsesvit@ukr.net
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8606-4213>

A tireless worker in the field of local history (To the 75th anniversary Gryhory Golysh)

The article is dedicated to the famous local historian and educator, candidate of historical sciences, associate professor, director of the M. Maksymovich Scientific Library of the Cherkasy National University named after B. Khmelnytskyi, to the honored local historian of Ukraine Gryhoriy Mykhailovych Golysh (on the occasion of the 75th anniversary of his birth). His multifaceted life activity, which is connected with the development of national education and the local history movement, is highlighted.

Attention is focused on the analysis of his creative work in local history, which is represented both by separate publications (monographs, popular science books, reference literature), and numerous articles in scientific and media journals. The contribution of the local historian to monument creation work, museology is characterized, the directions of his organizational and public activities are revealed. Information about the jubilee's awards for his merits in educational activities and the local history movement is provided.

Key words: H. Golysh, local history, local historian, local history research, monument creation work, museology, public activity, education, science.

**Григорій Михайлович
Голиш**

На початку цього-горічного березня минуло 75 років від дня народження відомого освітянина й краєзнавця Григорія Михайловича Голиша. Його багатогранна життєдіяльність стала взірцем служіння рідному краю, а тому вбачається актуальним звернення до

оглядового аналізу життєтворчості, яка ще не дістала достатнє висвітлення в науковій літературі. Метою персоналістичної статті є на основі об'єктивних даних схарактеризувати основні віхи життя та напрями дослідницької діяльності ювіляра, акцентувавши увагу на його внеску в розвиток краєзнавчого руху.

Життєвий шлях ювіляра розпочався в нелегкий повоєнний період 4 березня 1949 р. Його малою батьківщиною стало село Деньги, що на Золотоніщині Полтавської (нині Черкаської) області. Це мальовниче поселення на берегах річки Самозванки має давнє козацьке коріння, відоме славними бойовими й трудовими традиціями, а надто – своїми іменитими уродженцями. Серед них, зокрема, один із

фундаторів вітчизняної філософії Петро Канівецький, репрезентанти дореволюційної юридичної школи, доктори права Василь та Григорій Демченки, відомий український державотворець доби Української революції 1917–1921 рр., письменник та історик Сергій Шелухін, заслужений художник Туркменії Іван Черінько, народний артист України, лауреат Державної (нині Національної) премії ім. Т. Шевченка Андрій Гончар, знаний фольклорист Яків Демченко та інші достойники.

Григорій зростав у дружній інтелігентній родині. Його батько Михайло Іванович, колишній офіцер-фронтівик, працював головним агрономом, був відзначений за бойові та трудові заслуги трьома орденами й чотирнадцятьма медалями. Понад 30 років віддала педагогічній ниві мати, Ольга Гаврилівна, працюючи учителькою початкових класів.

Неповну середню освіту здобув у місцевій восьмирічці. Продовжив навчання в Золотоніській середній школі № 4 – знаному навчальному закладі міста, що свого часу дав путівку в життя відомим українським майстрам слова Семену Скляренку та Миколі Терещенку. Одним із учителів Григорія в цій школі став відомий краєзнавець національного рівня, заслужений учитель України Михайло Пономаренко, який зронив у душу Гри-

горія перші зерна зацікавленості історією рідного краю. А завершив загальноосвітню підготовку Г. Голиш уже в Чапаєвській одинадцятирічці (родина перебралася в с. Чапаєвка на постійне проживання). У шкільні роки відзначався дисциплінованістю й відповідальністю, допитливістю й ретельністю у виконанні домашніх завдань, успішно виступав на районних та обласних предметних олімпіадах. Успіхи учня були відзначені похвальними листами, грамотами та золотою медаллю за особливі успіхи в навчанні¹.

Відразу після закінчення школи він вступив на історичний факультет Полтавського державного педагогічного інституту ім. В. Г. Короленка. Принагідно зазначимо, що зі стін його *alma mater* – визнаного лідера педагогічної освіти України – вийшли відомі освітянські класики Антон Макаренко та Василь Сухомлинський. У навчальному закладі панувала особлива аура духовності та українства. До того ж, роки навчання Григорія співпали в часі з добою шестидесятиництва, яка витворила належне підґрунтя для критичного мислення, інтелектуального зростання й творчих пошуків. Наформування фахівця-історика великий вплив справили такі відомі вчені-педагоги, як Павло Денисовець, Антон Черевань, Василь Лобурець, Віктор Воловик, Микола Чупрун, Яків Побеленський, Олексій Соколовський, Михайло Семиволос, Марія Малич, Іван Підласий та інші.

Навчаючись в інституті, Григорій уже з першого курсу став активним членом студентського наукового товариства. Він активно займався дослідницькою роботою, брав участь у міжвузівських та республіканських наукових конференціях. Були помічені й належно оцінені його ґрунтовні розвідки з історії громадських об'єднань Полтавщини. Григорій ставав неодноразовим переможцем та дипломантом обласних і всеукраїнських конкурсів студентських наукових робіт. Навчання в інституті він завершив у 1970 р., отримавши диплом з відзнакою і кваліфікацію вчителя історії та суспільствознавства.

Трудова діяльність розпочалася того ж року на посаді вчителя історії та німецької мови Річицької десятирічки на Волині. А потім була служба в лавах Збройних сил СРСР, яку проходив у танкових військах Прикарпатського військового округу (пізніше отримав військове звання капітана). Після закінчення дійсної військової служби у 1972 р. Г. Голиш повернувся до с. Чапаєвка. У місцевій школі викладав історію та суспільствознавство, накопичував необхідний учительський досвід, ділився ним на районних, обласних та республіканських конференціях і нарадах, керував районною школою передового педагогічного досвіду. Вів багатопланову позакласну роботу з історії, зокрема, очолював гурток юних археологів-нумізматів та шкільний клуб «Пошук». Його учні неодноразово посідали призові місця на районних та обласних олімпіадах з суспільних дисциплін. Під керівництвом учителя було підготовлено та захищено 10 дослідницьких праць на обласному етапі конкурсу-захисту учнівських робіт МАН, усі вони відзначені дипломами. За результатами атестації Григорію Михайловичу було присвоєно звання «Учитель-методист» та вищу кваліфікаційну категорію.

Уже тоді він постійно перебував у вирі активного громадського життя, зокрема, на громадських засадах працював заступником голови виконкому Чапаєвської сільської ради, керував первинними осередками товариств «Знання» та охорони пам'яток історії та культури, вів інтенсивну лекційно-просвітницьку роботу.

Від 1978 р. перебував у резерві керівних працівників районного відділу освіти, закінчив відповідні курси при Центральному інституті вдосконалення вчителів (м. Київ). У 1985 р. був призначений директором Чапаєвської середньої (загальноосвітньої I–III ст.) школи і працював на цій посаді понад 13 років. То був доволі цікавий і плідний час історії цього знаного в краї освітнього закладу. Завдяки ініціативі та організаторському хисту Григорія Михайловича було спо-

¹ Пономаренко М. Ф. Голиш Григорій Михайлович // Краєзнавці Черкащини: біобібліогр. слов. Золотоноша, 2003. С. 25–26.

Учасник Міжнародного Шевченківського форуму «Від серця Європи – до серця України» український письменник І. Ф. Драч у Чапаєвській школі Золотоніського району. На фото (зліва направо): директор школи Г. М. Голиш, І. Ф. Драч, відомий краєзнавець М. Ф. Пономаренко. 1989 рік

руджено новий шкільний корпус, створена належна матеріальна база (чотирнадцять сучасних навчальних кабінетів і лабораторій, два спортзали, три навчальні майстерні, теплиця, актовий зал, бібліотека з читальним залом, один із найперших на Золотоніщині комп'ютерних класів тощо).

На подвір'ї школи було закладено дендропарк із сорока порід дерев та кущів. У 1990 р. розпочав свою роботу шкільний профілакторій, де до послуг учнів та учителів пропонувалося 10 фізіотерапевтичних процедур, сеанси лікувального масажу, долікарська допомога й стоматологічні послуги. У експозиції шкільного краєзнавчого музею «Пам'ять», фундатором якого став Г. М. Голиш, налічувалося понад 1 тис. експонатів (відділи історії села, історії школи, етнографії). Музей набув статусу народного, згодом йому було присвоєно звання «зразкового».

Очолований ювіляром педагогічний колектив домігся вагомих результатів навчально-виховної роботи. У 1990-х рр. Чапаєвська школа стала базовою серед загальноосвітніх закладів району та області з питань використання на уроках і в позакласній роботі краєзнавчого матеріалу, а також екологічного виховання, фізкультурно-оздоровчої роботи. На базі очолюваного Г. Голишем закладу постійно відбувалися районні та обласні семінари й

конференції освітян, а досвід роботи педагогічного колективу узагальнювався та рекомендувався до впровадження райметодкабінетом та Черкаським інститутом післядипломної освіти. Свідченням визнання вагомих успіхів Григорія Михайловича в управлінні школою стало обрання його делегатом 1-го з'їзду педагогічних працівників України, делегування на Всеукраїнську конференцію з питань роботи кращих сільських загальноосвітніх закладів та на республіканський форум педагогічного товариства України.

Від початку 1970-х рр. він захопився історичним краєзнавством і назавжди пов'язав із ним свої пошуково-дослідницькі уподобання. Ще в 1972 р. з'явилася його перша публікація в районній газеті й надалі Григорій Михайлович постійно ділився результатами своїх краєзнавчих студій на шпальтах місцевої періодики.

Від квітня 1998 р. він обійняв посаду заступника голови Золотоніської райдержадміністрації з гуманітарних, політико-правових питань. На цій копіткій і відповідальній ділянці роботи в доволі драматичний період становлення української державності ювіляр опікувався освітньою, медичною, культурною сферами району, спрямовував діяльність пенсійного фонду та системи соціального захисту, вирішував нелегкі проблеми регіональної політики й правовідносин. Не полишив Григорій Михайлович і педагогічну роботу, працюючи за сумісництвом учителем історії в рідній Чапаєвській школі, викладачем Черкаського державного університету ім. Б. Хмельницького. Водночас він продовжував свої краєзнавчі розвідки й постійно ділився їхніми результатами на шпальтах місцевої періодики, а в 2000 р. видав свою першу книгу «Золотоніщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр.».

Проте чиновницько-управлінське повсякдення та ще й в умовах політичної нестабільності дошкуляло Г. Голишу дедалі більше, тому він у 2000 р. прийняв пропозицію щодо переходу на постійну роботу до Черкаського державного університету ім. Б. Хмельницького².

² Лисенко О. Життєвий і творчий шлях. Голиш Григорій Михайлович, кандидат історичних наук, доцент : біобібліографічний покаж. / уклад. Л. І. Синявська. Черкаси, 2009. С. 5–7.

У цьому провідному виші краю працював старшим викладачем, доцентом кафедри всесвітньої історії, згодом – історіографії, джерелознавства та спеціальних історичних дисциплін. Важливою подією його творчої біографії став захист у 2004 р. дисертації на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук (тема – «Становище неповнолітніх громадян України в період німецько-радянської війни 1941–1945 рр.»). Через рік йому було присвоєно вчене звання доцента.

Григорій Михайлович викладав важливі методологічні й практично спрямовані навчальні курси, які відіграють велику роль у підготовці фахівця-історика, зокрема, «Історія історичної науки», «Сучасна історіографія історії зарубіжних країн», «Нумізмати́ка», «Генеалогія та основи соціального етикету», «Історичні портрети політичних і державних діячів зарубіжних країн». Долучився він і до підготовки майбутніх спеціалістів із туризму та готельного господарства, викладаючи їм такі навчальні дисципліни, як «Етнокультурологія та антропологія», «Туристичне країнознавство» та «Історія туризму». Викладач розробив ґрунтовні навчально-методичні комплекси з усіх восьми дисциплін викладання, які були схвалені відповідними кафедрами і вченими радами, пройшли належну практичну апробацію.

Навчальні заняття, які проводив Григорій Михайлович, відзначалися високим науково-методичним рівнем, доступністю, риторичністю, прикладним характером, інтерактивністю, застосуванням електронних технологій, належним виховним потенціалом. У роботі зі студентами він максимально враховував вимоги сучасної психолого-педагогічної науки, відзначався комунікативністю, доброзичливістю, щирістю й водночас вимогливістю та принциповістю.

Григорій Михайлович працював куратором студентської академгрупи і став для своїх вихованців мудрим наставником, постійно опікувався їхніми проблемами,

налаштовував на добросовісну навчальну працю, неухильне дотримання норм суспільної моралі. Керована ним група була однією з найкращих за якісними показниками успішності, дисциплінованості, рівнем громадської активності³.

Від жовтня 2008 р. доцент Г. Голиш очолив наукову бібліотеку університету, паралельно з цим за сумісництвом, до 2015 р., викладав на кафедрі археології і спеціальних галузей історичної науки ННІ історії та філософії, потім упродовж року – на кафедрі публічного управління ННІ економіки і права. Від 2017 р. зосередився переважно на бібліотечно-організаторській та науково-публіцистичній роботі.

На посаді директора бібліотеки, продовжуючи справу своїх попередників, Григорій Михайлович розгорнув багатопланову роботу з метою приведення бібліотечної діяльності у відповідність з сучасними вимогами й викликами, утвердження її належного реноме як одного з найважливіших багатofункціональних підрозділів університету. Зокрема, фонди бібліотеки інтенсивно поповнюються завдяки фандрайзинговим діям дирекції та налагодженню особистих контактів з авторами, видавництвами й науково-дослідними установами. Удосконалилася матеріально-технічна база, планомірно проходить процес подальшої комп'ютеризації технологічних процесів: було відкрито електронний читальний зал, створено потужний електронний ресурс, суттєво поліпшилася науково-видавнича робота, активізувалася культурно-просвітницька діяльність, започатковано міжнародні зв'язки тощо. Завдяки ініціативі директора бібліотека отримала ім'я людини-академії Михайла Максимовича. Від 2021 р. при бібліотеці функціонує університетський музей історії книги, тематико-експозиційний план якого розроблено Г. М. Голишем.

Г. М. Голиш має чималий науковий та журналістський доробок, який складається з понад 600 публікацій. У колі його наукових уподобань – історія Другої світової війни, спеціальні історичні дисципліни,

³ Там само. С. 7–9.

історія національної освіти, персоналістика, однак пріоритетне місце посідає історичне краєзнавство. Ювіляром підготовлена монографія, чотири підручники й навчальні посібники, 16 науково-популярних книг і довідкових видань (частина – у співавторстві), а також сотні статей, повідомлень, рецензій.

Помітним явищем у науковому житті стало видання монографії «У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941–1945 рр.»⁴, яка підготовлена в рамках комплексних наукових тем відділу історії України періоду Другої світової війни Інституту історії України НАН України. Названа праця за одностайними оцінками авторитетних рецензентів, професорів В. І. Кучера та О. Г. Перехреста, а також доктора Д. Стратієвського (ФРН), стала першим у вітчизняній історіографії дослідженням з означеної проблематики. Схвальні відгуки провідних фахівців зі спеціальних історичних дисциплін (зокрема, завідувачки відділу Інституту історії України НАН України професора М. Ф. Дмитрієнко) отримав також навчальний посібник «Основи нумізматики»⁵, який витримав уже два видання (надано гриф МОН України). Корисним для студентів-істориків виявився й підручник «Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця ХІХ ст.»⁶, схвалений до друку рецензентами: членом-кореспондентом

НАН України П. Реєнтом та членом-кореспондентом НАН України О. А. Удодом. Бібліотечна спільнота України схвально сприйняла впорядкований Г. Голишем збірник афоризмів «2300 вибраних мудрих думок про книгу і читання»⁷ та навчальний посібник «Історична бібліографія»⁸. Інформативно цінними виявилися й укладені ним біобібліографічні покажчики про відомих науковців О. Є. Лисенка⁹, О. В. Черевка¹⁰ та Т. М. Десятова¹¹.

Левову частку творчого доробку Г. Голиша посідають результати його багатогранних краєзнавчих досліджень. У 2000 р. побачив світ підготовлений ним у співавторстві з М. Ф. Пономаренком збірник статей, документів і спогадів з історії Золотоніського краю в період Другої світової війни¹². Значний резонанс у науково-краєзнавчих колах викликало й фундаментальне видання «Подорож Златокраєм. Нарис історії і сьогодення Золотоніського району» (у співавторстві, два видання), передмову до якого написали голови НСКУ академік П. Т. Тронько (1-ше вид.)¹³ та член-кореспондент О. П. Реєнт (2-ге вид.)¹⁴.

Історії сільської освіти присвячена книга «Крізь роки й епохи»¹⁵, а минувшині й сьогоденню рідного села ювіляра – двокнижжя «Деньги в українській історії»¹⁶. Разом із іншими краєзнавцями ним укладено краєзнавчі збірники «Не підлягає

⁴ Голиш Г. М. У вирі війни. Становище неповнолітніх громадян України в 1941–1945 рр. : монографія. Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2005. 323 с. : іл.

⁵ Голиш Г. М. Основи нумізматики : навч. посіб. 2-ге вид. Черкаси : Черкаський ЦНТЕІ, 2006. 314 с. : іл.

⁶ Голиш Г. М. Історія історичної науки від найдавніших часів до кінця ХІХ століття: підруч. для студ. вищ. навч. закл. зі спец. «Історія». Черкаси : Вертикаль, 2015. 260 с. : іл.

⁷ 2300 вибраних мудрих думок про книгу і читання / упоряд. Г. М. Голиш. Черкаси : Вертикаль, 2018. 296 с.

⁸ Голиш Г. М. Історична бібліографія: навч.-метод. посіб. Черкаси : В-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 011. 55 с.

⁹ Олександр Євгенович Лисенко: доктор історичних наук, професор: до 60-річчя від дня народж. : біобібліогр. покажч. / наук. ред. В. А. Смолій ; уклад.: Г. М. Голиш, Т. В. Заболотна. Київ : В-во Інституту історії України НАН України, 2015. 124 с. (Біобібліографія вчених України).

¹⁰ Черевко Олександр Володимирович : біобібліогр. покажч. : до 60-річчя від дня народження / уклад. Г. М. Голиш, авт. вступ. ст. В. А. Ющенко. Черкаси : Вертикаль, 2019. 134 с. (Бібліографія вчених України; вип. 12).

¹¹ Десятов Тимофій Михайлович : біобібліогр. покажч. : до 70-річчя від дня народження / уклад., відп. за вип. Г. М. Голиш. Черкаси : Вертикаль, 2020. 68 с.: фото. (Бібліографія вчених України; вип. 16).

¹² Золотоніщина в роки Великої Вітчизняної війни 1941–1945 рр. Документи. Спогади. Статті. / упоряд. : Г. М. Голиш, М. Ф. Пономаренко ; авт. текстів Г. М. Голиш. Черкаси : Відлуння-плюс, 2000. 240 с. : іл.

¹³ Голиш Г. М., Голиш Л. Г., Пономаренко М. Ф. Подорож Златокраєм. Нарис історії та сьогодення Золотоніського району, Черкаси : Вертикаль, 2008. 567 с. : іл., фото.

¹⁴ Подорож Златокраєм. Нарис історії Золотоніщини та її поселень від давнини до сьогодення / Г. М. Голиш, Л. Г. Лисиця. 2-е вид. Черкаси : Вертикаль, 2018. 580 с.: іл., фото.

¹⁵ Голиш Г. М. Крізь роки й епохи: Історія і сучасність Чапаєвської школи: 150-річчю Чапаєвської школи присвячується. Черкаси : Вертикаль, 2010. 283 с.: фото.

¹⁶ Голиш Г. М., Воронай А. Ю., Лисиця Л. Г. Село Деньги в українській історії від давнини до сьогодення: люди і події: іст.-краєзнав. нарис/ за ред. Г. М. Голиша ; авт. передм. В. М. Мельниченко. Черкаси : Вертикаль, 2022. 328 с.: іл., фото.

Обласне краєзнавче свято «Моя Черкащина». Травень 2018 року

забуттю»¹⁷ та «Украдене дитинство»¹⁸. Інформативно цінним видається й підготовлений Г. М. Голишем і В. М. Мельниченком біобібліографічний довідник «Краєзнавці Черкащини»¹⁹. Побачили світ і три персоналістичні видання за авторством Г. Голиша, присвячені землякам: поету-академіку Валерію Шпаку²⁰, відомому освітянському функціонеру Володимирі Клименку²¹ та знаному аграрію Дмитру Лисуну²². У ще одному краєзнавчо-біографічному виданні подано вичерпну інформацію про викладачів Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького, які завдяки своїм заслугам

набули членство в національних творчих спілках України²³.

Неабияку інформативну та джерелознавчу цінність мають і підготовлені Г. Голишем та О. Ільченко два збірники прес-релізів матеріалів газет Черкащини, в яких віддзеркалилося повсякдення Черкаського університету (раніше педіституту) від 1954 до 2020 р.²⁴

Досвідчений вчений і педагог ділився результатами своїх досліджень та досвідом науково-педагогічної діяльності на понад 100 міжнародних, всеукраїнських, обласних, регіональних та міжвузівських науково-практичних та краєзнавчих конференціях, симпозіумах, «круглих столах» та читаннях. Г. Голиш є членом вченої ради університету, бере активну участь у редагуванні (всього близько 137 позицій)²⁵ та рецензуванні наукових і медійних видань (18 позицій)²⁶. Він входить до складу редколегії наукового журналу «Вісник Черкаського університету» (серія «Історичні науки»).

Григорій Михайлович робить посильний внесок у підготовку молоді наукової зміни: став науковим керівником дисертаційного дослідження на здобуття наукового ступеня кандидата історичних наук²⁷,

¹⁷ Не підлягає забуттю: нацистський окупаційний режим на Черкащині (1941–1944): зб. наук. ст., документів, матеріалів та спогадів / упоряд.: В. М. Мельниченко, Т. А. Клименко, Г. М. Голиш. Черкаси : Вертикаль, 2013. 323 с. : іл.

¹⁸ Украдене дитинство: діти і підлітки Черкащини в роки Другої світової війни: зб. наук. ст., док., матеріалів та спогадів / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, Т. А. Клименко, В. М. Мельниченко. Черкаси : Вертикаль, 2015. 192 с.

¹⁹ Краєзнавці Черкащини : біобібліографічний довідник / упоряд.: В. М. Мельниченко, Г. М. Голиш. Черкаси : Вертикаль, 2016. 220 с. : фото.

²⁰ Він по-іншому жити не міг: книга-спогад про науковця й поета Валерія Шпака / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, В. П. Ушанов. Черкаси : Вертикаль, 2014. 216 с. : іл.

²¹ Спокою в житті не знав: книга-спогад про освітянина Володимира Клименка / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, А. Ю. Логінов ; під заг. ред. Г. М. Голиша. Черкаси : Вертикаль, 2016. 240 с. : фото. – (Подвижники освіти Шевченкового краю; вип. 3).

²² Голиш Г. М. Дмитро Лисун: від Гірників до Плешканів: документальна повість, спогади / авт. передм. В. А. Ющенко. Черкаси : Вертикаль, 2020. 270 с. : фото.

²³ Голиш Г. М., Голиш Л. Г. Покликані високим і вічним. Викладачі Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького – члени національних творчих спілок. Черкаси : В-во ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2013. 170 с. : фото.

²⁴ Черкаський педагогічний інститут на шпальтах газети «Черкаська правда», 1954–1991 рр.: матеріали прес-моніторингу / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, О. В. Ільченко. Черкаси : ЧНУ ім. Б. Хмельницького, 2012. 208 с.; Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького на шпальтах провідних газет Черкащини 1992–2020 рр.: матеріали прес-моніторингу / авт.-упоряд.: Г. М. Голиш, О. В. Ільченко. Черкаси : Вертикаль, 2021. 404 с.

²⁵ Наприклад: Анотований покажчик дисертацій, захищених в Черкаському національному університеті імені Богдана Хмельницького (2004–2020): аног. бібліогр. покажч. : до 100-річчя Черкаського нац. ун-ту ім. Б. Хмельницького / уклад. Н. В. Демченко ; наук. ред. Г. М. Голиш. Черкаси : Гордієнко С. І., 2021. 376 с.; Чайка С. О. Пшаданський хронограф: історико-публіц. есе / наук. ред. Г. М. Голиш; Черкаси : Вертикаль, 2013. 296 с.

²⁶ Напр.: Бакалець О. А. Актуальні проблеми української нумізматички, генеалогії та історичного краєзнавства (за письмовими та скарбовими джерелами): [зб. ст.] / рец.: О. А. Коляструк, В. І. Абакумова, Г. М. Голиш. Львів. : Магнолія 2006, 2015. – 232 с. : іл. Бугаєнко К. С. Бібліотечна справа Черкащини: від першоджерл до сьогодення : історико-краєзнавчий нарис / рец.: В. М. Лазуренко, Г. М. Голиш. Черкаси : Вертикаль, 2023. 172 с. : фото.

²⁷ Оніщенко С. Б. Залізничі та залізничники України в другій половині ХХ ст: соціоісторичний аспект : автореф. дис. ... канд. істор. наук : спец. 07.00.01 «Історія України» / наук. кер. Г. М. Голиш. Черкаси, 2018. 20 с.

вісім разів виступив опонентом на захистах, підготував відгуки на 12 авторефератів кандидатських дисертацій. За його керівництвом студентами-випускниками підготовлено понад 70 магістерських та кваліфікаційних робіт.

Ювіляр бере активну участь у громадській роботі університету та області. Від 2003 до 2008 р. він очолював профбюро історико-юридичного факультету (історико-юридично-філософського факультету), був обраний членом Черкаського обкому профспілки працівників освіти і науки. Він є членом творчих об'єднань: Національної спілки журналістів та Національної спілки краєзнавців України. Обирався членом правління обласної організації Національної спілки краєзнавців України та її президії. Від 2023 р. очолює створену з його ініціативи Золотоніську районну організацію НСКУ, підготував програму розвитку краєзнавчого руху в краї, яка затверджена Золотоніською районною радою. Науковець є чільним учасником роботи регіональної топонімічної комісії. В університеті очолює первинну організацію Національної спілки журналістів України, входить до складу секретаріату Черкаської обласної організації НСЖУ.

З метою поширення знань з регіональної історії виступає з цікавими матеріалами у теле- та радіоефірі області, а також на численних публічних заходах. Делегат V з'їзду Федерації профспілок України та IV з'їзду Національної спілки краєзнавців України. Обирався депутатом Чапаєвської сільської ради п'ятискликань, Золотоніської районної ради 2-х скликань та Черкаської обласної ради (1998 – 2002). Загальний стаж депутатської діяльності становить майже 30 років. Ювіляр бере активну участь у пам'яткотворчій роботі. Завдяки його ініціативі та концептуальній і організаторській роботі в с. Благодатне з'явилися пам'ятники Матері, а також герою Другої світової війни Григорію Березі, в с. Деньги – пам'ятні знаки Сергію Шелухіну та Св. Луці (В. Войно-Ясенецькому). Біля адміністративного корпусу наукової бібліотеки ім. М. Максимовича

з ініціативи Г. Голиша взяли прописку три об'єкти монументального мистецтва: пам'ятний знак «Книжкова мудрість», абстрактна композиція «Норд-Вест» і меморіальна стела Михайла Максимовича (всі вони споруджені за спонсорські кошти, залучені Г. Голишем)²⁸.

Багаторічна й сумлінна праця Г. М. Голиша відзначена багатьма нагородами. Зокрема, його нагороджено медалями Івана Франка (НАПН України), «За вірність заповітам Кобзаря» (ВУТ «Просвіта»), Богдана Хмельницького, «За збереження історії», «За вірність традиціям» (ВО «Країна»), значком «Відмінник народної освіти», відзнаками «Петро Могила» («За розвиток вищої освіти», МОН) «За активну участь в охороні пам'ятників війни» (УТОПІК), «За особливі заслуги перед Черкащиною», «60 років Черкаській області», «За відданість справі», «200 років з дня народження Т. Шевченка» (Черкаська ОДА), «За сумлінну працю» (Черкаська міська рада), «За розбудову університету» (ЧНУ ім. Б. Хмельницького), Почесними грамотами Міністерства освіти (МОН) України (двічі), Федерації профспілок України, ЦК профспілки працівників освіти та науки, Всеукраїнської громадської організації «Захист дітей війни», Черкаської обласної ради (тричі), обкому профспілки працівників освіти та науки, Золотоніської районної ради та райдержадміністрації, Черкаського національного університету ім. Б. Хмельницького (тричі), Благословенною грамотою Митрополита Київського і всієї України Єпіфанія та ін. Він є лауреатом краєзнавчих премій ім. академіка Петра Тронька, ім. М. Максимовича, ім. Михайла Пономаренка, премії імені Народного учителя Олександра Захаренка та журналістської «Прометей», має звання «Почесний краєзнавець України».

Свій ювілей Григорій Михайлович зустрів у розквіті творчих сил і енергії, він сповнений нових задумів. Запорукою подальших життєвих успіхів ювіляра є його фанатична відданість справі, неабиякий творчий потенціал, напрацьований

²⁸ Інтерв'ю з Г. Голишем. *Особ. архів О. Лисенка.*

упродовж багатьох років невтомної праці досвід роботи, розуміння й підтримка його колег, рідних та близьких.

Таким чином, як впливає з поданого в статті матеріалу, Г. М. Голиш нагромадив чималий життєвий, організаторський та творчий досвід. Його дослідницька діяльність є доволі різногранною, проте основ-

ний пріоритет належить краєзнавчим пошукам. Творчий доробок ювіляра репрезентований як окремими виданнями різних типів і жанрів, так і численними статтями. Вагомим виглядає і його внесок у музейництво, пам'яткотворення та організацію краєзнавчого руху на Черкащині.

References

1. Bakalets O. A. (2015). *Aktualni problem ukrainskoi numizmatyky, henealohii ta istorychnoho kraieznavstva (za pysmovymy ta skarbovymy dzherelamy)*. [Actual problems of Ukrainian numismatics, genealogy and historical local history (based on written and treasure sources). (O. A. Kolyastruk, V. I. Abakumova, G. M. Golysh, Revs.). Lviv, UA: Magnolia 2006 [in Ukrainian].
2. Bugayenko K. S. (2023). *Bibliotechna sprava Cherkashchyny: vid pershodzherl do sohodennia :istoryko-kraieznavchyi narys* [Library affairs of Cherkasy region: from the original sources to the present: historical and local history essay]. (V. M. Lazurenko, G. M. Golysh, Revs.). Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
3. Chaika S. O. (2013). *Pishchanskyi khronohraf: istoryko-publitsysty chniese* [Pischansky chronograph: historical and journalistic essays]. (G. M. Golysh, Ed.). Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
4. Demchenko N. V. (Comp.). (2021). *Anotovanyi pokazhchyyk dysertatsii, zakhyshchennykh v Cherkaskomu natsionalnomu universyteti imeni Bohdana Khmelnytskoho (2004-2020)* [Annotated index of dissertations defended at Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy (2004-2020)]. (G. M. Golysh, Ed.). Cherkasy, UA: Gordienko E. I. [in Ukrainian].
5. Golysh G. M., Klymenko T. A., Melnychenko V. M. (Comps.). (2015). *Ukradene dytynstvo: dity i pidlitky Cherkashchyny v roky Druhoi svitovoi viiny* [Stolen childhood: children and adolescents of Cherkasy region during the Second World War] [Collection of scientific articles, documents, materials and memories]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
6. Golysh G. M. (2020). *Dmytro Lysun: vid Hirnykiv do Pleshkaniv : dokumentalna povist, spohady* [Dmytro Lysun: from the Miners to the Pleshkans: a documentary novel, memories]. Cherkasy: Vertical [in Ukrainian].
7. Golysh G. M. (2005). *U vyryviiny. Stanovyshche nepovnzolnitykh hromadian Ukrainy v 1941–1945 rr* [In the maelstrom of war. The situation of minor citizens of Ukraine in 1941–1945] [Monograph]. Cherkasy: Cherkasy, UA Central Technical University [in Ukrainian].
8. Golysh G. M. (2006). *Osnovy numizmatyky* [Fundamentals of numismatics: teaching] [Tutorial] (2nd ed.). Cherkasy, UA: Cherkasy Central Technical University [in Ukrainian].
9. Golysh G. M. (2010). *Kriz roky y epokhy: Istorii i suchasnist Chapaievskoi shkoly: 150-richchiu Chapaievskoi shkoly prysviachuietsia* [Through the years and eras: History and modernity of the Chapaev school: dedicated to the 150th anniversary of the Chapaev school]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
10. Golysh G. M. (2011). *Istorychna bibliohrafiia* [Historical bibliography] [Educational and methodological manual]. Cherkasy, UA: Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy [in Ukrainian].
11. Golysh G. M. (2015). *Istorii istorychnoi nauky vid naidavnishykh chasiv do kintsia XIX stolittia* [History of historical science from the earliest times to the end of the 19th century] [Textbook]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
12. Golysh G. M. (Comp.). (2018). *Dvi tysiachi trysta vybranykh mudrykh dumok pro knyhu i chytannia* [Two thousand three hundred selected wise thoughts about books and reading]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
13. Golysh G. M. (Comp.). (2019). *Cherevko Oleksandr Volodymyrovych* [Cherevko Oleksandr Volodymyrovych] [Bibliographic index]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
14. Golysh G. M. (Comp.). (2020). *Desiatov Tymofii Mykhailovych* [Desyatov Tymofiy Mykhailovych] [Bibliographic index]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].

15. Golysh G. M., Golysh L. G. (2013). *Poklykani vysokym i vichnym. Vykladachi Cherkaskoho natsionalnoho universytetu imeni Khmelnytskoho – chlen ynatsionalnykh tvorchykh spilok*. [Called the high and eternal. Teachers of Bohdan Khmelnytsky Cherkasy National University are members of national creative unions]. Cherkasy, UA: Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy [in Ukrainian].
16. Golysh G. M., Ilchenko O. V. (Comps.). (2012). *Cherkaskyi pedahohichnyi instytut na shpaltakh hazety Cherkaska pravda”, 1954–1991 rr.: materialy pres–monitorynhu* [Pedagogical Institute of Cherkasy in the columns of the newspaper "Cherkaska Pravda", 1954–1991: press monitoring materials]. Cherkasy, UA: Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy [in Ukrainian].
17. Golysh G. M., Loginov A. Yu. (2016). *Spokoiiu v zhytti ne znauv: knyha-spohad pro osvitanynna Volodymyra Klymenka* [I did not know peace in life: a book-memoir about the educator Volodymyr Klymenko]. (G. M. Golish, Ed.). Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
18. Golysh G. M., Lysytsia L. G. (2018). *Podorozh Zlatokraiem: Narys istorii Zolotonishchyny ta yii poselen vid davnyiny do sohodennia* [Journey to Zlatokrai: An outline of the history of Zolotonishchyna and its settlements from ancient times to the present]. (2nd ed.). Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
19. Golysh G. M., Ponomarenko M. F. (Comps.). (2000). *Zolotonishchyna v roky Velykoi Vitchyznianoï viiny 1941–1945 rr. Dokumenty. Spohady. Statti*. [Zolotonishchyna during the Great Patriotic War 1941–1945. Documents. Memoirs. Articles]. Cherkasy, UA: Vidlunya-plus [in Ukrainian].
20. Golysh G. M., Ushanov V. P. (2014). *Vin po-inshomu zhyty ne mih: knyha-spohad pro naukovtsia y poeta Valerii Shpaka* [He could not live any other way: a memoir about the scientist and poet Valery Shpak]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
21. Golysh G. M., Zabolotna T. V. (Comps.). (2015). *Oleksandr Yevhenovych Lysenko: doctor istorychnykh nauk, professor* [Oleksandr Yevhenovych Lysenko: doctor of historical sciences, professor] [Bibliographic index] (V. A. Smoliy, Ed.). Kyiv, UA: Institute of History of Ukraine [in Ukrainian].
22. Golysh G. M., Golysh L. G., Ponomarenko M. F. (2008). *Podorozh Zlatokraiem: Narys istorii ta sohodennia Zolotoniskoho raionu* [Journey through Zlatokrai: Essay on the history and present of Zolotoni district]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
23. Golysh G. M., Voropai A. Yu., Lysytsia L. G. (2022). *Selo Denhy v ukrainskii istorii vid davnyiny do sohodennia: liudyipodii* [The village of Dengy in Ukrainian history from ancient times to the present day: people and events] (G. M. Golysh, Ed.). Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
24. Golysh G. M., Voropai A. Yu., Lysytsia L. G. (Comps.). (2022). *Selo Denhy v ukrainskii istorii: poimenni tablytsi y spohady* [The village of Dengy in Ukrainian history: name tables and memories] [Book-appendix]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
25. Golysh Hryhorii Mykhailovych [Golysh Gregory Mykhailovych] (2024). Wikipedia: the free encyclopedia. Retrieved from https://uk.wikipedia.org/wiki/Golysh_Grygorii_Mykhailovych.
26. Lysenko O. (2009). *Zhyttievyy i tvorchy shliakh* [Life and creative path]. In L. I. Syniavska (Comp.), *Holysh Hryhorii Mykhailovych, kandydat istorychnykh nauk, dotsent / Hryhorii Mykhailovych Golysh, candidate of historical sciences, associate professor* [Bibliographic index] (pp. 5–7). Cherkasy, UA [in Ukrainian].
27. Lysenko O. (Had a conversation). (2024, march). *Interviu z G. Holyshem* [Interview with G. Golysh]. In *Personal archive of O. Lysenko*. Cherkasy, UA [in Ukrainian].
28. Melnychenko V. M., Golysh G. M. (Comps.). (2016). *Kraieznauvtsi Cherkashchyny* [Local historians of Cherkasy region] [Bibliographic guide]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
29. Melnychenko V. M., Klymenko T. A., Golysh G. M. (Comps.). (2013). *Ne pidliahaie zabuttiu: natsytskyi okupatsiinyi rezhym na Cherkashchyni (1941–1944)* [Not to be forgotten: the Nazi occupation regime in Cherkasy (1941–1944)] [Collection. scientific of articles, documents, materials and memories]. Cherkasy, UA: Vertical [in Ukrainian].
30. Onishchenko S. B. (2018). *Zaliznytsi ta zaliznychnyky ukraïny v druhii polovyni XX stolittia: sotsioistorychnyi aspekt* [Railways and railway workers of Ukraine in the second half of the 20th century: socio-historical aspect] [Abstract of the candidate's thesis]. Khmelnytsky National University, Cherkasy, UA [in Ukrainian].
31. Ponomarenko M. F. (2003). *Holysh Hryhorii Mykhailovych [Golysh Gregory Mykhailovych]. Kraieznauvtsi Cherkashchyny / Local historians of Cherkasy region* [Bibliographic dictionary]. (pp. 25–26). Zolotonosha, UA [in Ukrainian].